

УДК 343.13:004
<https://doi.org/10.32703/2663-6352/2026-1-19-336-342>
<https://orcid.org/0000-0003-2636-0509>

Муляр Г. В.,
 доктор юридичних наук, професор,
 професор кафедри правосуддя
 Національного транспортного університету,
 м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0009-0002-7791-0101>.

Бабич В. А.,
 кандидат юридичних наук,
 доцент Київського професійно-педагогічного фахового коледжу
 імені Антона Макаренка, адвокат,
 м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0009-0007-3957-4190>.

Ханов А. О.,
 адвокат
 м. Київ, Україна

ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ НА РЕАЛІЗАЦІЮ ІНСТИТУТУ ПРЕДСТАВНИЦТВА ПОТЕРПІЛОГО

Анотація. У статті здійснено комплексний аналіз впливу цифровізації кримінального провадження на реалізацію інституту представництва потерпілого. Досліджено теоретико-правові засади цифровізації кримінального процесу, процесуальний статус потерпілого та його представника, а також особливості використання електронних інструментів у кримінальному судочинстві. Визначено основні переваги цифровізації, зокрема підвищення доступності правосуддя та ефективності процесуальної діяльності, а також окреслено проблеми її впровадження, пов'язані з нормативною неврегульованістю, технічними обмеженнями та ризиками порушення прав учасників провадження. Сформульовано пропозиції щодо вдосконалення кримінального процесуального законодавства України.

Ключові слова: цифровізація кримінального провадження, представництво потерпілого, електронний суд, електронні докази, відеоконференція, кримінальний процес, доступ до правосуддя.

MULYAR G., BABICH V., KHANOV A. THE IMPACT OF DIGITALIZATION OF CRIMINAL PROCEEDINGS ON THE IMPLEMENTATION OF THE INSTITUTE OF VICTIM REPRESENTATION

Abstract. The article provides a comprehensive analysis of the impact of digitalization of criminal proceedings on the implementation of the institution of victim representation. The study examines the theoretical and legal foundations of digital transformation in criminal procedure, as well as the procedural status of the victim and their representative within the framework of modern criminal justice.

Particular attention is paid to the role of digital technologies, including electronic court systems, remote participation in procedural actions, electronic document circulation, and digital evidence. It is established that the integration of such technologies contributes to increasing the accessibility and efficiency of justice, ensures onepamuv communication between participants in criminal proceedings, and enhances the practical implementation of procedural rights.

At the same time, the study identifies a number of significant challenges related to digitalization, including the lack of a unified regulatory framework, insufficient legal regulation of electronic identification procedures, technical and infrastructural limitations, and risks to confidentiality and information security. It is emphasized that these issues directly affect the effectiveness of the victim's representative in performing their procedural functions.

The author substantiates the need to reconsider the functional role of the victim's representative in the context of digital transformation, viewing them as an active subject of digital legal activity who ensures the adaptation of the victim to new forms of procedural interaction. The article proposes directions for improving criminal procedural legislation in Ukraine, including the development of a comprehensive legal framework for electronic criminal proceedings, strengthening guarantees for the protection of participants' rights, and introducing unified standards for digital procedural tools.

Key words: digitalization of criminal proceedings, victim representation, electronic court, electronic evidence, videoconferencing, criminal procedure, access to justice.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку кримінального процесу України характеризується активним впровадженням цифрових технологій у сферу здійснення правосуддя, що зумовлено як загальносвітовими тенденціями диджиталізації, так і об'єктивними викликами, пов'язаними з воєнним станом та необхідністю забезпечення безперервності судочинства. Цифровізація кримінального провадження, яка включає використання електронного суду, дистанційної участі у процесуальних діях, електронного документообігу та цифрових доказів, істотно трансформує механізми реалізації процесуальних прав учасників кримінального провадження.

Особливого значення в цих умовах набуває інститут представництва потерпілого, який є ключовим інструментом забезпечення реалізації права особи на доступ до правосуддя, ефективний захист її прав та законних інтересів. Представник потерпілого, виступаючи професійним суб'єктом правозастосування, відіграє важливу роль у формуванні доказової бази, участі у процесуальних діях та забезпеченні належного процесуального балансу сторін.

Водночас цифровізація кримінального провадження створює як нові можливості, так і суттєві виклики для реалізації представницьких повноважень. З одного боку, використання цифрових інструментів сприяє оперативності комунікації, спрощенню доступу до матеріалів справи та підвищенню ефективності процесуальної діяльності представника потерпілого. З іншого боку, виникають проблеми, пов'язані з ідентифікацією учасників процесу, забезпеченням конфіденційності інформації, технічними обмеженнями, а також нерівністю доступу до цифрових ресурсів.

Актуальність дослідження зумовлюється необхідністю комплексного аналізу впливу цифровізації на реалізацію інституту представництва потерпілого в кримінальному провадженні, виявлення існуючих проблем правозастосування та формування пропозицій щодо вдосконалення нормативного регулювання та практики його застосування в умовах сучасних викликів.

Основною метою дослідження є комплексний аналіз впливу цифровізації кримінального провадження на реалізацію інституту представництва потерпілого, зокрема в частині забезпечення ефективного доступу до правосуддя, здійснення процесуальних прав та виконання представницьких повноважень в умовах використання електронних технологій.

Виклад основного матеріалу. Цифровізація кримінального провадження є складовою загальної трансформації системи правосуддя, що передбачає впровадження інформаційно-

комунікаційних технологій у процес здійснення досудового розслідування та судового розгляду. У науковій літературі цифровізація розглядається як процес інтеграції електронних інструментів у правозастосовну діяльність, спрямований на підвищення ефективності, доступності та прозорості судочинства [1, с. 154].

В умовах України цифровізація кримінального провадження набула особливої актуальності у зв'язку з воєнним станом, що обумовив необхідність дистанційної взаємодії учасників процесу та забезпечення безперервності здійснення правосуддя. Як зазначає Т.В. Волошанівська, сучасний кримінальний процес зазнає суттєвих змін під впливом цифрових технологій, які трансформують традиційні форми процесуальної діяльності та вимагають переосмислення її правової природи [2, с. 694].

Нормативно-правове регулювання цифровізації кримінального провадження в Україні здійснюється, насамперед, положеннями Кримінального процесуального кодексу України (надалі – КПК України). Зокрема, важливе значення мають положення щодо можливості здійснення процесуальних дій у режимі відеоконференції (ст. 232 КПК України), що дозволяє забезпечити участь сторін та інших учасників кримінального провадження незалежно від їх фізичного місцезнаходження [3]. Крім того, стаття 107 КПК України передбачає обов'язкову фіксацію кримінального провадження за допомогою технічних засобів, що є одним із проявів цифровізації процесуальної діяльності [3].

Окрему роль відіграє впровадження електронного документообігу та електронного суду, що дозволяє учасникам кримінального провадження подавати процесуальні документи в електронній формі, отримувати доступ до матеріалів справи та здійснювати комунікацію із судом дистанційно. Як підкреслює І. Каланча, електронізація кримінального процесу є важливим інструментом реалізації принципу доступу до правосуддя, оскільки сприяє зменшенню часових і фінансових витрат учасників провадження [4, с. 70].

Водночас цифровізація кримінального провадження охоплює не лише процесуальні форми, але й зміст доказової діяльності, зокрема використання електронних доказів. Відповідно до положень ст. 84 КПК України, доказами у кримінальному провадженні є фактичні дані, отримані у передбаченому законом порядку, що відкриває можливість використання цифрової інформації як джерела доказів [3]. У цьому контексті О.В. Нікішев зазначає, що цифрові докази стають невід'ємною складовою сучасного кримінального процесу, однак їх використання потребує чіткої регламентації процедур збору, фіксації та оцінки [5, с. 366].

Таким чином, цифровізація кримінального провадження в Україні виступає комплексним явищем, що поєднує нормативно закріплені процесуальні механізми (відеоконференції, технічна фіксація, електронний документообіг) із новими підходами до здійснення доказової діяльності. Її впровадження сприяє підвищенню ефективності кримінального судочинства, однак одночасно потребує належного правового забезпечення та врахування прав і гарантій усіх учасників процесу, зокрема потерпілого та його представника.

Інститут потерпілого у кримінальному провадженні є одним із ключових механізмів забезпечення реалізації права особи на захист, відновлення порушених прав та доступ до правосуддя. Відповідно до ст. 55 Кримінального процесуального кодексу України потерпілим визнається фізична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано моральної, фізичної або майнової шкоди, а також юридична особа, якій завдано майнової шкоди [3]. Такий підхід відображає сучасну тенденцію посилення ролі потерпілого як активного учасника кримінального процесу.

Процесуальний статус потерпілого характеризується широким колом прав, передбачених ст. 56 КПК України, серед яких особливе значення мають право подавати докази, заявляти клопотання, брати участь у слідчих (розшукових) діях, підтримувати обвинувачення в суді, а також користуватися правовою допомогою представника [3]. Як зазначає Р.А. Попович,

розширення процесуальних прав потерпілого свідчить про поступову еволюцію кримінального процесу від моделі державного обвинувачення до більш збалансованої моделі, що враховує інтереси всіх учасників провадження [6, с. 107].

Важливим елементом забезпечення ефективної реалізації прав потерпілого є інститут представництва. Згідно зі ст. 58 КПК України потерпілий має право мати представника, який здійснює захист його прав та законних інтересів у кримінальному провадженні [3]. Представником потерпілого може бути адвокат або інша особа, яка має право бути захисником у кримінальному провадженні. Це положення відповідає європейським стандартам забезпечення права на правову допомогу та гарантує належний рівень професійного представництва.

Представник потерпілого наділяється процесуальними правами, похідними від прав самого потерпілого, за винятком тих, що можуть бути реалізовані виключно особисто. Він має право брати участь у процесуальних діях, подавати докази, заявляти клопотання та відводи, оскаржувати процесуальні рішення, а також здійснювати інші дії в інтересах потерпілого. Як підкреслюють Р.А. Попович та В.В. Семенов, представництво потерпілого виступає важливим гарантійним інститутом, що забезпечує реальність, а не декларативність процесуальних прав особи [7, с. 195].

Особливого значення інститут представництва набуває у складних кримінальних провадженнях, зокрема в умовах воєнного стану, коли потерпілий може бути обмежений у можливості особистої участі у процесуальних діях. У таких випадках представник фактично виконує функцію процесуального посередника між потерпілим та органами досудового розслідування і судом. О.П. Герасимчук наголошує, що ефективність реалізації прав потерпілого значною мірою залежить від професійного рівня його представника та можливості повноцінного доступу до процесуальних інструментів [8, с. 298].

Водночас процесуальний статус представника потерпілого має певні обмеження, зумовлені необхідністю дотримання балансу між сторонами кримінального провадження. Зокрема, представник не може здійснювати повноваження, які мають суто особистий характер, такі як відмова від обвинувачення або укладення угод без згоди потерпілого. Це свідчить про те, що представництво має допоміжний, але водночас надзвичайно важливий характер у системі кримінального процесу.

Таким чином, інститут представництва потерпілого є невід'ємною складовою механізму забезпечення його процесуальних прав, що поєднує в собі елементи правової допомоги, процесуального захисту та гарантії доступу до правосуддя. В умовах цифровізації кримінального провадження значення цього інституту лише зростає, оскільки саме представник виступає ключовим суб'єктом адаптації потерпілого до нових форм здійснення процесуальної діяльності.

Цифровізація кримінального провадження суттєво трансформує механізми реалізації процесуальних прав учасників, зокрема представника потерпілого, змінюючи як форму, так і зміст його процесуальної діяльності. Впровадження електронних інструментів у кримінальне судочинство сприяє підвищенню оперативності, доступності та ефективності участі представника у провадженні, водночас породжуючи нові правові та практичні виклики.

Одним із ключових елементів цифровізації є використання підсистеми «Електронний суд», яка забезпечує можливість подання процесуальних документів в електронній формі, отримання судових рішень та доступу до матеріалів справи дистанційно. Для представника потерпілого це означає значне розширення можливостей оперативної участі у кримінальному провадженні, зокрема у випадках територіальної віддаленості або обмежень, пов'язаних із воєнним станом. Як зазначає І. Варивода, електронізація процесу сприяє підвищенню ефективності процесуальної комунікації та забезпеченню принципу доступу до правосуддя [9, с. 5].

Важливим інструментом цифровізації є також проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції. Відповідно до положень ст. 232 КПК України, судове провадження може

здійснюватися з використанням технічних засобів відеозв'язку [3]. Для представника потерпілого це створює можливість брати участь у судових засіданнях, допитах та інших процесуальних діях без необхідності фізичної присутності. Така форма участі є особливо актуальною в умовах воєнного стану, коли безпекові ризики або логістичні обмеження ускладнюють доступ до суду.

Разом із тим використання відеоконференцій має подвійний характер. З одного боку, воно забезпечує безперервність процесуальної діяльності, з іншого – може впливати на якість реалізації представницьких повноважень. Зокрема, обмежується можливість безпосереднього сприйняття доказів, оцінки поведінки інших учасників процесу, а також ефективної комунікації з потерпілим. У цьому контексті Н. Слотвінська та Н. Слобода наголошують, що дистанційні форми участі у кримінальному провадженні змінюють традиційні уявлення про принцип безпосередності та усності судового розгляду [10, с. 215].

Окремої уваги заслуговує питання використання електронних доказів, що набуває все більшого значення в умовах цифровізації. Відповідно до ст. 84 КПК України, доказами є фактичні дані, які можуть бути представлені, зокрема, у цифровій формі [3]. Представник потерпілого відіграє активну роль у збиранні, поданні та дослідженні таких доказів, що потребує від нього не лише правових знань, але й розуміння технічних аспектів їх отримання та оцінки. Як підкреслює В.М. Фігурський, цифрові докази характеризуються високим рівнем динамічності та вразливості, що зумовлює необхідність чітких процесуальних гарантій їх допустимості [11, с. 98].

Цифровізація також змінює характер взаємодії представника потерпілого з іншими учасниками кримінального провадження. Використання електронних засобів комунікації дозволяє швидко обмінюватися інформацією, подавати клопотання та отримувати процесуальні документи. Водночас виникають ризики, пов'язані з технічними збоями, кібербезпекою та забезпеченням конфіденційності інформації. О. Метелев зазначає, що цифровізація кримінального процесу повинна супроводжуватися належним рівнем захисту персональних даних та інформаційної безпеки учасників провадження [12, с. 93].

Особливу увагу слід звернути на проблему ідентифікації особи в умовах дистанційної участі. Для представника потерпілого важливо забезпечити належне підтвердження своїх повноважень та особи потерпілого, що може ускладнюватися при використанні електронних засобів зв'язку. Відсутність уніфікованих процедур електронної ідентифікації у кримінальному провадженні створює потенційні ризики порушення процесуальних прав.

Таким чином, цифровізація кримінального провадження відкриває нові можливості для реалізації прав та повноважень представника потерпілого, забезпечуючи більш ефективний доступ до правосуддя та підвищення оперативності процесуальної діяльності. Водночас вона породжує низку проблем, пов'язаних із технічними, правовими та організаційними аспектами, що потребують подальшого наукового осмислення та нормативного врегулювання.

Попри очевидні переваги цифровізації кримінального провадження, її впровадження супроводжується низкою системних проблем, які безпосередньо впливають на ефективність реалізації інституту представництва потерпілого. Аналіз чинного кримінального процесуального законодавства та практики його застосування дозволяє виокремити правові, технічні та організаційні виклики, що потребують комплексного наукового осмислення.

Однією з ключових проблем є фрагментарність нормативно-правового регулювання цифрових процесуальних механізмів. Хоча Кримінальний процесуальний кодекс України містить окремі положення щодо використання технічних засобів (зокрема ст. 107, 232 КПК України), він не формує цілісної концепції електронного кримінального провадження. Відсутність чітко визначеного правового статусу електронного судочинства у кримінальному процесі призводить до неоднакової практики застосування цифрових інструментів та обмежує можливості представника потерпілого повноцінно реалізовувати свої повноваження.

Суттєвою проблемою є також недостатня врегульованість процедури електронної ідентифікації учасників кримінального провадження. Участь представника потерпілого в режимі відеоконференції або через електронні сервіси потребує належного підтвердження його особи та повноважень. Водночас відсутність єдиного механізму електронної ідентифікації створює ризики процесуальних зловживань, підробки документів або оскарження законності проведених процесуальних дій.

Окрему групу проблем становлять технічні та інфраструктурні обмеження. Нестабільність інтернет-з'єднання, недостатнє технічне забезпечення судів та органів досудового розслідування, а також різний рівень цифрової грамотності учасників процесу можуть істотно ускладнювати участь представника потерпілого у процесуальних діях. Це, у свою чергу, негативно впливає на реалізацію принципів змагальності та рівності сторін.

Не менш важливим є питання забезпечення конфіденційності та захисту персональних даних. Використання електронних каналів комунікації підвищує ризики несанкціонованого доступу до інформації, що міститься в матеріалах кримінального провадження. Для представника потерпілого це має особливе значення, оскільки він працює з чутливою інформацією, пов'язаною з особистими даними потерпілого та обставинами кримінального правопорушення.

Крім того, слід звернути увагу на зниження рівня процесуальної взаємодії та комунікації в умовах дистанційного формату. Відсутність безпосереднього контакту з потерпілим, судом та іншими учасниками процесу може ускладнювати ефективне здійснення представницьких функцій, зокрема у частині формування правової позиції та реагування на процесуальні дії в режимі реального часу.

Висновки. У результаті проведеного дослідження досягнуто поставлену мету, що полягала у комплексному аналізі впливу цифровізації кримінального провадження на реалізацію інституту представництва потерпілого, зокрема в частині забезпечення ефективного доступу до правосуддя, здійснення процесуальних прав та реалізації представницьких повноважень в умовах використання електронних технологій.

Встановлено, що цифровізація кримінального провадження є системним процесом, який охоплює впровадження електронного документообігу, дистанційних форм участі та використання електронних доказів, що загалом сприяє підвищенню оперативності та доступності кримінального судочинства. Водночас визначено, що ці трансформації безпосередньо впливають на механізми реалізації процесуальних прав потерпілого та його представника.

Обґрунтовано, що інститут представництва потерпілого в умовах цифровізації зазнає функціональної трансформації, яка проявляється у зміні способів реалізації представницьких повноважень, розширенні форм процесуальної взаємодії та підвищенні ролі представника як суб'єкта забезпечення доступу потерпілого до правосуддя в цифровому середовищі. Наукова новизна дослідження полягає у визначенні трансформаційної ролі представника потерпілого як активного учасника цифрової правозастосовної діяльності, що поєднує традиційні правозахисні функції з новими компетенціями, пов'язаними із використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

Виявлено, що чинне кримінальне процесуальне законодавство України має фрагментарний характер у частині регулювання цифрових процесуальних механізмів, що зумовлює наявність прогалин у правозастосовній практиці, зокрема щодо електронної ідентифікації учасників, забезпечення конфіденційності інформації та реалізації прав представника потерпілого в дистанційному форматі.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості використання сформульованих висновків і пропозицій для вдосконалення кримінального процесуального законодавства України, зокрема шляхом нормативного закріплення електронних форм кримінального провадження, визначення правового статусу цифрових процесуальних дій та забезпечення належних гарантій реалізації прав потерпілого і його представника.

Перспективи подальших наукових розвідок у цьому напрямку пов'язані з розробкою концепції електронного кримінального провадження, дослідженням міжнародного досвіду цифровізації правосуддя, а також поглибленим аналізом процесуальних гарантій використання електронних доказів і захисту прав учасників кримінального провадження в умовах цифрової трансформації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Котлярова І. Ю. Цифрова ера правової діяльності: виклики, перспективи та правові межі трансформації правничої праці. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2025. № 49. С. 154–170. URL: <https://doi.org/10.33216/2218-5461/2025-49-1-154-170> (дата звернення: 22.03.2026).
2. Волошанівська Т. В. Цифровізація кримінального провадження як дієвий інструмент відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження. *Juridical scientific and electronic journal*. 2025. № 3. С. 693–697. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-3/168> (дата звернення: 22.03.2026).
3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI : станом на 4 берез. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 22.03.2026).
4. Каланча І. Алгоритм електронного кримінального провадження. *Law. State. Technology*. 2024. № 4. С. 69–74. URL: <https://doi.org/10.32782/lst/2024-4-13> (дата звернення: 22.03.2026).
5. Нікішев О. В. Цифрові (електронні) докази у кримінальному провадженні в умовах надзвичайних правових режимів. *Право. UA*. 2025. № 1. С. 365–371. URL: <https://doi.org/10.71404/law.ua.2025.1.54> (дата звернення: 22.03.2026).
6. Попович Р. А. Правові гарантії реалізації процесуальних прав потерпілого на стадії судового розгляду. *Європейський правничий часопис*. 2024. С. 107–113. URL: [https://doi.org/10.36919/3041-1149\(print\).3.2024.107-113](https://doi.org/10.36919/3041-1149(print).3.2024.107-113) (дата звернення: 22.03.2026).
7. Попович Р. А., Семенов В. В. Представництво інтересів потерпілого в кримінальному процесі. *Європейський правничий часопис*. 2025. С. 194–200. URL: [https://doi.org/10.36919/3041-1149\(print\).8.2025.194-200](https://doi.org/10.36919/3041-1149(print).8.2025.194-200) (дата звернення: 22.03.2026).
8. Герасимчук О. П. Професійний захист прав потерпілого. *Адвокат*. 2008. № 2. С. 44–48.
9. Варивода І. Впровадження ідеї електронного суду в кримінальному судочинстві. *International journal «law & society»*. 2024. № 10. С. 3–6.
10. Слотвінська Н., Слобода Н. Особливості дистанційного кримінального провадження в умовах воєнного стану. *Вісник Національного університету “Львівська політехніка”*. Серія: “Юридичні науки”. 2023. № 3. С. 213–220.
11. Фігурський В. М. Докази в електронній формі у кримінальному провадженні. *Galician studies law sciences*. 2023. № 4. С. 97–105. URL: https://doi.org/10.32782/galician_studies/law-2023-4-14 (дата звернення: 22.03.2026).
12. Метелев О. Окремі проблеми цифровізації у кримінальному процесі. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2022. № 3. С. 90–94.

Дата першого надходження рукопису до видання: 09.03.2026

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 25.03.2026

Дата публікації: 17.04.2026